MASARYKOVA UNIVERZITA

(Attila Vincze), Filip Křepelka

Právní komparatistika

JAZYK A PRÁVO

Důvody promýšlení

- Více důvodů pro zabývání se vztahem mezi právem a jazykem právě v komparatistice.
- /1/ Jazykové právo? Právo úpravy užívání jazyků. Bude jen zmíněné.
- /2/ Jazyk jako nástroj vytváření a uplatňování práva.
- /3/ Jazyky podobné jako jednotlivá národní práva.

Co je jazyk? Jazyky zvukové a jazyky znakové

- Nástroj šíření informace na základě určitého kódu.
- Mluvený (ústa-hlasivky / druhý význam slova jazyk) a slyšený (ucho včetně vnitřního)
- Zvuky: hlásky / fonémy: jejich spojování – a vznikající morfémy, jejich sled je pak onou informací.
- Gesta a gestikulace jako primitivní forma komunikace nonverbální. Hluchoněmí si vytvořili nicméně pro vlastní komunikaci znakové jazyky. Ty jsou též přirozené a jsou rozdílné v jednotlivých národech a komunitách. Znakové jazyky jako menšinový a nezapisovaný jev však necháme stranou.

Přirozené a vytvořené jazyky, jazyková kultivace

- Přirozené jazyky – mají původ před tisícovkami let.
- Přesto stovky nevědomých rozhodnutí uživatelů jazyka.
- Jazyky se postupně vyvíjejí: změny během desetiletí, staletí, tisícíletí.
- Vědomá kultivace jazyků.
- Jazyková regulace jako úsilí státu o stabilizaci jazyka, pro praktické stejně jako politické účely.
- Umělé jazyky – sdílené, jejich umělost jako výhoda a překážka. Esperanto jako nejrozšířenější umělý jazyk, přesto zcela neúspěšný ve svém záměru.

Příbuznost jazyků a jejich typologie

- Hledání vazeb.
- Velké (indoevropská) a malé rodiny, izolované jazyky.
- Některé rodiny členění na větve.
- Vzájemná srozumitelnost jako nejužší blízkost.
- Typologie jazyků: analytické, syntetické – flektivní, aglutinační, polysyntetické jazyky.
- Nejrůznější gramatické jevy: slovní druhy, větné členy, skloňování, časování a další.
- V rámci jazykových rodin a větví se vyvinuly jazyky s různými typy.
- Snadnost a obtížnost učení se blízkých, vzdálenějších a nepříbuzných jazyků – včetně písma.

Počet jazyků a jejich hierarchie

- Příbuznost vylučuje přesné stanovení počtu.
- Jeden či více jazyků fakticky, symbolicky.
- Možná manipulace jedním a druhým směrem.
- Odhadované počty jazyků: několik tisíc, až 7 tisíc.
- Hierarchie jazyků (dle Abram de Swaan
- Hypercentrální (ipso facto jeden)
- Supercentrální
- centrální,
- Periferní
- + (Křepelka) marginální… (jen 300 živých jazyků Wikipedie, co zbytek…?!)

Lingvistika, konkrétní filologie, znalosti jazyků

- Jazykověda
- Teoretická jazykověda
- Aplikace.
- Konkrétní filologie:
- Rozlišení domácího a cizích jazyků.
- Účely výuky a souvisejícího bádání.
- Absolventi / absolventky – co nakonec dělají?
- A podobnost s právem? Filologové jsou znalci konkrétního jazyka. Byť znají lépe ty podobné.

Lingvistické teorie: relativita a univerzalita

- Rozlišování barev jako příklad.
- Vytváří jazyk samostatný myšlenkový svět?
- Jazyková relativita: Edward Sapir – Benjamin Whorff
- Jazyková univerzalita. Noam Chomsky.
- Živá, leckdy až vášnivá debata
- Možná je pravda uprostřed?
- Nicméně lze opravdu vysvětlit moderní právo divochovi v jeho jazyce? A dokáže si osvojit náš jazyk, když složité instituce nezná?

Písmo jako nástroj zachycení jazyka

- Dvourozměrné vyjádření na ploše.
- Materiál: pevný, pergamen, papír, dnes elektronika…
- Symboly: znaky, písmena.
- Vývoj: logogramy – slabičné, hláskové písmo.
- Zjevné přebírání pro vyjádření jiných jazyků.
- Příklad latinka – zachovávání většiny znaků, diakritická znaménka.
- Písmo jako intelektuální výkon: jedinečné – hangul.
- Stejné či podobné písmo jako nástroj umožňující snazší učení cizích jazyků.

Jazykové právo

- Regulace užívání jazyka v různých souvislostech.
- Zejména potýkání více jazyků.
- Jazyková většina a jazykové menšiny – postavení jejich jazyků.
- Prosazování jazyka jako nástroj vytváření národa.
- Jazykově vymezený národ jako obvyklý základ státu.
- Jednotlivé ideologie (další lekce) a jejich dopad na jazyková práva.

Používání jazyka pro vyjádření práva

- Vytváření práva.
- Zvláště vědomé vytváření práva formou právotvorby.
- Zákony jako sdělení.
- Rozsudky, rozhodnutí, sdělení, oznámení, žádosti.
- Též právně relevantní jednání – úkon – je často jazykový.
- Spousta plnění a jejich čerpání má jazykovou podstatu: učitel, žák je krystalicky čisté.
- Ale též obyčejové právo má samozřejmě do značné míry jazykový ráz.

Nutnost výborné znalosti příslušného jazyka pro právnickou činnost

- Právník jako znalec práva mající dovednost jej používat ve výše zmíněných formách.
- Nutnost výborné znalosti jazyka.
- Bez ohledu na určitou toleranci ortografických chyb.
- Maturita z češtiny (dobrá známka) jako formální etalon?
- Proto obtížné integrování studentů s jiným jazykovým zázemím při právnickém studiu.

Ochrana a „ochrana“ cizinců neznalých jazyka a tlak na znalost u přistěhovalců.

- Mobilita přináší lidi neznalé.
- Turisté.
- Nutnost překladů a tlumočení
- Zajištění kvality – licencovaní „soudní“ překladatelé a tlumočníci.
- Nákladnost této aktivity.
- Někdy přehnané požadavky
- Naopak přistěhování, práce, studium, život předpokládá osvojení jazyka.

Právní jazyk

- Jako poddruh odborného jazyka.
- Právnické termíny s odlišným významem.
- Složitost právnických vyjádření: například trpný slovesný rod, vedlejší věty, podmiňovací způsob.
- Právnický slang je něco jiného.

Právní praxe a jazyky

- Obtížné přeshraniční působení, dokonce pokud by bylo přípustné.
- Vyhledávání místního právníka.
- Předávání případů mezi kancelářemi.
- Vytváření sítí právnických kanceláří.
- Komunikace podle možností, jistě běžně nyní anglicky.
- Ovšem schopnost uvědomění si, co je třeba překládat pečlivě, kde hrozí překladové úskalí.

Komparatistika a jazyky

- Iniciátor – častěji ze zemí s velkými jazyky.
- Přesvědčivý s ohledem na žádoucí scientometrické hodnocení výsledků.
- Zadání, analýza, dotazník…
- Právník z určitého státu zpracovává národní zprávu.
- Proč? Protože zná jazyk, takže dokáže vyhledávat právo, právní reflexi, identifikovat a popisovat praxi.

Vícejazyčné právo a právo států s více jazyky

- Spíše nechuť, nezájem používat menšinové – též periferní, natož marginální jazyky – též v právu a ve státní sféře: je to prostě komplikované.
- ---
- Ovšem existují státy s více jazyky.
- Jedno vnitrostátní právo ve dvou či více jazycích.
- Ekvivalence termínů díky stejnému státnímu aparátu.
- ---
- Naopak je-li stejný jazyk užíván více státy, dochází k rozrůznění právní terminologie.
- Škoda, že nemáme českojazyčné bývalé kolonie!

Jazykové zvláštnosti mezinárodního a evropského práva

- Tendence k dominanci určitého jazyka (latina – francouzština – angličtina)
- Výběr několika málo jazyků v jednotlivých mezinárodních organizacích. V rámci OSN např. angličtina, francouzština, ruština, čínština, španělština, arabština (a nikoli němčina a hindština). Též zde však dominuje jeden-dva.
- Ovšem potřeba pouze v úzkém kruhu expertů.
- Terminologie odvozená od vnitrostátního práva, přeznačená.

Evropská unie

- Nedostatečná jazyková integrace obyvatelstva.
- Chybějící démos je toho důsledkem.
- Podle (nejen) mého mínění je nemožná federalizace EU.
- ---
- V případě EU ovšem nutnost mnohojazyčnosti.
- Přímý účinek a přednost: tj. dopad na jednotlivce.
- Šíře, hloubka právní úpravy.
- 24 úředních a rozhodných jazyků.
- Pracovní jazyky, každý jinak, angličtina, francouzština, snad též němčina.

Dominance angličtiny a její důsledky

- Nihil novi sub sole.
- Latina ve středověké a novověké Evropě možná ještě silnější v právu než angličtina nyní.
- Stále jsou národní jazyky a jimi vyjádřená státní práva.
- Angličtina však jako zcela převládající jazyk mezinárodní komunikace.
- Problémy s překladem některých slov.
- Dopady na právní myšlení? Dané například dominancí angličtiny při postgraduálním vzdělávání elit? Tendence přebírat některé přístupy typické pro common law?
- Case-law jako příklad?!